

Саша Кузмановић
НЕБЕСКИ БЕДЕМИ

С. К. Белов

НЕБЕСКИ БЕДЕМИ

Copyright © Издавачка агенција Белов,
друго допуњено издање, 2020.

Главни и одговорни уредник: Саша Кузмановић

Уредник издања: Саша Кузмановић

Лектура и коректура: Ана Кузмановић / Зоран Пенчић

Технички уредник (дизајн корица, прелом и припрема за
штампу): Саша Кузмановић

www.belov.in.rs

izdavackaagencijabelov@gmail.com

С. К. Белов

НЕБЕСКИ БЕДЕМИ

Београд, фебруар 2020.

**СТРАНИЦЕ ОВЕ КЊИГЕ ПОСВЕЋУЈЕМ МОЈОЈ У
ГОСПОДУ БОГУ УПОКОЈЕНОЈ
И ВОЉЕНОЈ ТАШТИ
ВЕСНИ СЕКУЛИЋ 1955 – 2014.**

Ову публикацију у целини или деловима, забрањено је умножавати, прештамповати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора и издавача. Забрањено је њено умножавање и дистрибуција без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама закона о ауторским правима.

И НА ПОЧЕТКУ (И НА КРАЈУ) БЕШЕ РЕЧ

Смедеревске зидине памте. Као неми сведоци прохујалих векова чекају да испричају причу, ону која нема краја, која опстаје колико и камен, куле, Мали и Велики град, њихово сећање... Романописац Саша Кузмановић користи претхришћанско словенско искуство и обнавља магијско значење речи. За њега је и Смедерево, град саткан од речи. Тврђава је више од топонима и историјског споменика. Она се у роману „Небески бедеми“ из пуке сценографије уздиже до главног јунака.

Од градитеља и 1428. године, када радња почиње, преко владавине Ахмед бега Херцегоглуа, немачке окупације, НАТО бомбардовања, деструктивних претњи српских непријатеља и рушитеља, до визије о слави и моћи српског народа након свих вишевековних мука, плете се прича у којој је камени град најтрајнија константа. Он је сведок историјских и личних драма.

И када нам се учини да ће тај општи, шири план да превлада, аутор нам сноп светла уздиже изнад глава несвакидашњих јунака који живе своју љубав до последњег удаха и последње капи крви. Никакве предрасуде, забране, верске разлике, неповољне историјске околности не могу да угасе љубавни плам. Напротив, он из пркоса, бива поспешен, те се шири као пожар да однесе све и свакога ко му се нађе на путу.

Шекспировски се граде и расплићу судбине Драгоша и Василисе, Ахмеда и Огњенке, Огњана и Теодоре, Штефана и Ане, Микана и Николије, Владислава и Вјерославе. Све

велике љубави су тужне, али оне у које се умеша трећи успевају да опстану, али немају дуг век. Страсти се доводе до усијања, сукоби се заштравају до тачке након које ништа неће бити исто. Различитости су претња, срећа је пролазна, и трн је у оку непријатељима. Неразумевање изврће срећу на поставу и указује на то како је она крхка, нестална, пролазна.

Породица, која је Србину највећа светиња, уме да буде најјачи бедем, али када неком свом окрене леђа, онда га остави на ветрометини, на којој је слаб и рањив. На тај начин метафорични наслов добија вишеструку функцију и значење које прожима више планова и временских димензија.

Уопште, роман нуди необичну теорију, базирану на теорији квантне физике, којом се бавио Макс Планк, да је могуће „отворити прозор у паралелне светове“ и да се може путовати кроз цео космос. Такво путовање нам омогућава да завиримо иза паравана времена и да сагледамо различита дешавања на истом месту.

Родољубива, локалпатриотска оданост родном граду бира Смедерево за укрштање тих различитих димензија.

Временски токови васкрсавају различите обичаје, историјске околности, владаре који су туда ходили. Аутентичности и уверљивости фабуле доприноси суптилно бирана лексика која је такође својеврстан времеплов. Речима је дочарана средњовековна, грађанска Србија с почетка Другог светског рата, али и она с краја двадесетог века.

Тако је судбина једне престонице осликала судбину земље којој је столовала и људи који су је насељавали.

Град, чија је градња била последњи Ђурђев покушај да окупи и сачува преостали српски народ, био је мета многих непријатеља. Они су живели у његовој сенци и хтели-не хтели мешали се са домаћим становништвом. Ма колико година провели заједно, нису успевали да разумеју њихве обичаје, навике, веру. Покушавали су да неразумевање превазиђу наметањем силе, а да страх који се рађао, развеју показивањем охолости и надмоћи. Оружје које су држали у рукама временом би се окренуло и против њих самих, а понеки припадник њиховог народа би подлегао чарима Смедеревке за којом би изгубио главу.

Захваљујући овом роману ниједно време није заувек нестало, ниједна прича није остала заборављена за сва времена. Од села до престонице, али и од српског двора до места које похађају туристи, град се уздиже у светлост и тоне у таму. Међутим, заборав не сме да поједе речи. Сећање не сме да онеми. Српски народ превазилази суровости, неправде и суд времена.

Зидине једног града, које опстају вековима, на крају романа се осликавају у небеском огледалу, постају духовна пројекција и претварају се у небеске зидине. „По целу ноћ летиш небом/ и с црним се огњевима бијеш/ за сунчево наслеђе”, као што каже Васко Попа.

У тој новој димензији, аутор нас води духовном вертикалом навише и на несвакидашњи начин дефинише време, снове, сећања, па чак и саму смрт. Код њега све познато бива преиспитано и представљено на другачији начин.

Један лик спаја различите традиције. Тако Световид, у хришћанству познат као Арханђел Михајло, може у

двадесет првом веку да се зове и само Светозар, а да ништа не изгуби од своје суштине.

У тој духовној сфери где су бедеми саткани од речи, постоји Асгард – станиште богова. Онај ко ту доспе открива да од греха и смрти ослобађа истина. Њено схватање је и најтеже.

Историјски роман сачињен од низа прича, које су попут грађе за сценарио неког филмског омнибуса, на свом крају поприма елементе епске фантастике, правећи временски скок у будућност 2242. Тако се затвара круг са почетком заснованим на многим паганским веровањима која су још била дубоко уврежена у народу у средњем веку.

Измешале су се створења ноћи, Баба Јага, вештица из словенске митологије која јаше на метли, Морана, богиња зиме, ноћи и смрти са чопором вукодлака који су на страни потлаченог народа, а изнад њих се у неочекиваној завршници уздиже Перунов мач!

Народни обичаји су основа овог дела. Као fino ткање на разбоју романа настају незаборавне шаре љубавних приповести, ратних сукоба, смена власти, трајања небеских зидина које ће све надживети, па и нас...

Најлепши украс тог ћилима чини дескрипција – несвакидашње оригинална и упечатљива. Звуци, мириси, природа, екстеријери и ентеријери осликани су са много детаља и свежине. Сваки од њих тражи нарочито време и пажњу читалаца, као уметничко ремек-дело у познатој уметничкој галерији.

Свако од нас ће наћи своју нит по којој ће распредати, па поново ткати, радњу романа. Нити је много, те је и пут којим ћемо поћи различит за сваког од нас.

Шапат времена хуји између кула. Брзи пролазници га не региструју. Неважне ствари замагљују суштину. Потребно је стати и ослушнути. Тада много тога постаје јасније...

Почетака је много и сви су различити, а само је један крај, и само је он за све изван.

На њему је огроман бели хроми вук који одводи на последње путовање са којег нема повратка...

Књижевница Љиљана Шарац

*„Свако тражење је тражење Бога, само су
путеви различити.“*

ПРОЛОГ

Путниче намернице, стани!

Погледај око себе и послушни шапат ветрова и таласе прастаре реке која је ту од почетка. Погледај старе и вечне зидине вечног града, сазданог не од људи, не од Бога, већ од речи. Речи која ће још дуго и после времена исијавати из сваког камена и опеке града, који је настао на месту где се преко брзе воде Дунава већ вековима додирују питома равница Војводине и шумовити предели некада дивље Шумадије.

Осети мирисе прошлих и будућих јесени, ношене поветарцем са виногорја прекривеног најквалитетнијим сортама грожђа. Нектар Богова потиче са овог поднебља.

Онда напослетку осети и мирис барута и укус крви. Не прекривај нос и уста! Не пузи! Не цвили! Устани!

Да би истински волео овај град и разумео га, мораш са њим бити једно. Научи да са њим делиш добро и зло. Делови твога бића морају да буду подједнако слатки мириси, радост, чежња и светлост, као и опори мириси крви, зноја, дима, страха и очаја.

Не плаши се. Упиј свим бићем мирисе и укусе славе и страдања овог града, да се никада не забораве. Града, који је много пута рушен, неколико пута чак и потпуно, али чији су Небески бедеми увек одолевали злу. Града, који је увек имао довољно снаге и воље, да се попут феникса уздигне и поново заблиста.

Када у потпуности препустиш своју судбину у његове руке, чућеш глас са друге стране како те милује, опија и зове у своја недра, да за њега куцаш кроз простор и време.

1.ЗИДИНЕ ПОКАЈАЊА

Село Смедерево,
22. коледар 6936. године
Деспотовина Србија

„Од памтивека вуци кољу јагањце, а никад ни једно јагње није заклало вука, па ипак је у свету више јагањаца него вукова. Прва глад човекова јесте глад за истином. Друга глад наше душе јесте глад за правдом. Трећа глад душе наше јесте глад за чистотом.“

„Победа над гневом једна је од највећих победа Христовог војника. Ми се обично гневимо или на оне које желимо да повратимо од греха или на клеветнике своје. Али заборављамо, при том, да је гнев смртни грех и да, желећи друге да спасимо, себе губимо.“

Владика Николај Велимировић

БЕДЕМИ

Унутар мале просторије, оивичене зидинама полумрачне сојенице, обасјане бледим пламеном ватре која је полагано нестајала у новом зимском праскозорју, водила се борба између два тела, која су у дивљој игри пожуде и страсти постајала једно.

Покривени само покривачем, сачињеним од уштављене и фино обрађене овчје коже, њихова знојем орошена тела подавала су се једно другом у потпуности. Пурпурне усне отварале су пут њиховим језицима који су се уплитали и расплитали, а дахови спајали у једну душу.

Његове грубе шаке крстариле су њеним телом, у жељи да буду на свим местима истовремено, милујући јој једре дојке. Његови прсти и језик смењивали су се наизменично у игри са њеним смеђим, укрућеним брадавицама, док је његова мушкост крчила себи пут дубоко у бит њених, соковима орошених, бутина. Неколико трзаја и полугласних уздаха прекинуло је чаролију, док је Драгошево семе у Василисиној утроби стварало нови живот.

„Драгоше! Време је!“, зачуо се Мрвушев глас споља.

Нежно је пољубио Василису, голицајући је брадом по лицу. Обукао је одећу, обуо чизме преко вунених чарапа и огрнуо се бундом од овчје коже. Све то време, ушушкана у загрљају постеље, Василиса је гледала, благо се осмехујући, како мишићаво тело њеног драгог нестаје испод неколико наслага сиге и сукна.

„Видимо се на градилишту, господару Драгоше“, рече кроз кикот. „Не дозволи да те на градилишту Ирина исцеди у потпуности. Остави нешто и за мене.“

„Не брини се госпођо моја, за тебе ће ме увек бити довољно.“

Набацио је још неколико цепаница на огњиште, упутивши јој осмех човека који је спознао животну бит и изашао напоље, затварајући за собом дрвена врата.

„Помаже Бог, брате Мрвуше!“, прозбори мрзовољно Драгош.

„Бог ти помогао и добро дао!“, потврди Мрвуш. „Вала ће нас и данас добро кошава издувати, враг јој матер проклету. Хајде да пожуримо, да се не бисмо предомислили. Дуго је до вечери.“

Пробијајући се кроз снежне наносе и јак ветар, кретали су се безвољно ка градилишту, проклињући путем сваки њен камен и циглу, који су узидани у њене бедеме.

Драгош Стублиновић и Василиса Оташевић већ неколико месеци делили су добро и зло овоземаљског живота, озваничени пред православном Црквом и Богом. У складу са наредбом у Христу Богу благоверног деспота Ђурђа, господина Србљем и поморјем зетском, да се на ушћу Језаве у Дунав сазида нова престоница, а све радно-способно мушко становништво Смедерева узме у кулук, Драгош је кулучио од раног јутра до вечери, гледајући свакодневно ницање бедема од камена допреманог из некадашњег римског насеља Моунс Ауреус. Такође је гледао и неправду српске властеле, а понајвише

баштиничких војника¹ који су псовкама, вређањем, а понекад и бичевима нагонили на бржи рад исцрпеле и изнемогле кулчаре.

Огрубеле, изгребане, жуљевите и каменом исечене шаке српских сељака, ломиле су горку корицу хлебова од јечма и проса, које су њихове жене осољавале сузама и јецајима.

Било је доба зимског суноврата², 22. коледар 6936. године³. Кошава ни тог зимског праскозорја, као ни претходних дана, није имала намеру да стане. Шибала је бездушно, наносећи по зидинама, озиданим белим каменим блоковима, велику количину још бељег сувог снега. Један део стајаће, професионалне војске пристигле из Крушевца био је стациониран у малом гарнизону у близини будуће српске престонице, као и невелика баштиничка војска локалног феудалца Страхиње Мркчевића, који је управљао селом Смедеревом и околином.

Ближила се прва година од отпочињања градње Смедеревске тврђаве, бедема између истока и запада, хришћанства и ислама.

Деспотовина Србија била је језичак на ваги, који вага, али још увек не може да превагне ни лево, ни десно. Била је заробљена између неба и земље, са гомилом нерешивих проблема. Разједињена и подељена међу народом, једног хришћанског, и другог што се старој вери и боговима моли

¹Баштиничку војску окупљали су и организовали локални феудалци

²Време када је дан краћи, а сунчева снага најслабија. Дани зимског суноврата трају од 22. децембра, па до Божића – рођења новог, младог сунца, бога Сварожића, тј. новог соларног циклуса

³22.12.1428. године

– православаца и старославаца, правоверних и родоверних⁴, без сигурног пута и будућности.

Народ је био разједињен, али и спреман да за своје недаће, сиромаштво, терор војске, кулук и глад окриви не деспота Ђурђа Бранковића, већ странкињу, Гркињу Ирину Кантакузен, сестру чувеног источно ромејског војсковође, градитеља и конструктора нове престонице Томе Кантакузена, која је кроз врата пакла ујახала у смедеревски крајолик, сејући страх, чемер, јед и јад.

Навршило се годину дана како су себри кулучили, остављајући у зидове велелепне грађевине своје кости, зној и крв. Годину дана Србија је била без кокошијих јаја, која су се у малтер, међу цигле и камен мешана, док је српска нејач гладовала. Крвавих годину дана зулума домаћих хришћанских ритера који Деспотовину чувају, а народ бичем и челиком сатиру у жељи да зидине што пре никну и окупају своје бело лице у мутној дунавској води, што

⁴Словенско родоверје или родна вера је један од модерних назива за обновљену, етничку религију Словена и њено поновно упражњавање међу словенским народима. Њени следбеници поштују божанства старих Словена и култове предака, вегетације, ватре, воде и светих животиња. Словени нису имали посебно име за своју етничку религију, јер се подразумевало да сваки Словен буде истовремено и родоверан, па је посебан назив за словенску религију скован тек осамдесетих година XX века, односно, тек када се у словенским земљама достигла „критична маса“ како људи заинтересованих за историју, веру, традицију и културу Словена пре прихватања хришћанства, тако и оних који су своју духовну стазу пронашли у словенској религији. Термин „словенско родоверје“ користи се у већини словенских земаља, са варијацијама које су у складу са особеностима словенских језика (рус. *родноверіе*, *родная вера*; пољ. *rodzimowierstwo*, *rodzima wiara*; укр. *рідновір'я*, *рідна віра*; чеш. *rodnověří*, *rodná víra*; сл. *rodnoverie*; буг. *родноверіе*; хрв. *rodnoverje*; срп. *родоверје*, *родна вера*). Назив је настао као кованица речи *rod* и *vera*. Израз који је у употреби у енглеском језику је *Rodnovery*. Алтернативни називи су словенска вера, народна вера, стара вера, староверство, староверје, старославље.

подно њих протиче, ко зна где, док је сузе удовица и гладне деце пошкрапају.

„Господе Боже, Свевишњи, помилуј нас. Ти што гледаш нашу муку са небескога трона твојега, помилуј нас. Помилуј нас грешне, твојим крстом вођене. Молимо ти се, Господе, не допусти да ова хладна грађевина цигаља и камена, крст нашој милој деци постане. Сачувај нас Боже гнева и самовоље локалних господара и спаси... Спаси свјати и бесмертни Господи, јер суза нам понестаје, а и нас, као народа, све је мање. Кад пресвети Господе свако откине од ово мало меса на нама што нам оста, кад разнесе муку нашу што скуписмо, ово мало зрна соли које нам даде да осолимо жито и дане на овом свету, шта ће остати? Чему да се надамо, Пресвети, и куда стремимо? У смрт, ропство српско или турско, свеједно је. Мач је мач, па носио га Јахве, Христ или Алах, он сече једнако. Господе, сатри грешне и осционе, јер се они именов твојим у крви и несрећи воде, заборављајући шта је Бог, заборављајући ко је Бог; заборавивши Божје законе и шта су то љубав и самилост.“

Седа глава смедеревског митрополита Атанасија, лица прекривеног годинама, клечала је пред олтаром мале придворске цркве, погледом упртим у лик Исуса Христа, који је избијао из мрачног зида, осветљен слабим пламеном воштаница. Клечећи на каменом поду, чврсто је рукама на груди притискао икону Арханђела Михаила, завршавајући молитву.

Одложио је икону и уз тежак уздах успео је да се исправи, док су му колена под годинама клецала и шкрипала.

Обрисао је грубом шаком остатке суза са избораног лица, очекујући одговор, бар неки знак. Зидови су били неми, док је ледену тишину реметило само краткотрајно пуцкетање фитиља воштаница које су сагоревале. Погнутих леђа корачао је ка излазу. Још једном се окренуо ка олтару, прекрстио, а онда утонуо у игру ветра и снега новог дана који се рађао кроз мрачни отвор васионе, огрејан младим сунцем и умивен водама Дунава и Језаве.

ГРАДИЛИШТЕ

С тигавши на градилиште, Драгош и Мрвуш су још из далека приметили пометњу која је тамо владала. Ноћ је однела још неколико живота ондашњих чувара градилишта, док је група кулучара под будним оком командира страже, најамника Алфонса Ругера, у пртене вреће скупљала њихове раскомадане делове тела.

Прва помисао која је главама многих пролазила била је „Новак Вукобрат“, познат међу народом и као Старина Новак.

Кулучари су се трудили да избегавају контакте са Новаком, плашећи га се. Неки од њих су веровали да је звероглед, тј. да има способност да гледа очима животиња и види ствари какве једно крштено чељаде није у стању да види. Било је и оних који су веровали да у телу старца спава демон који се ноћу, када је доба пуног месеца, буди и трчи шумом, будећи својим завијањем псоглаве⁵, хранећи се, при том, случајним пролазницима.

Обећао је старац Новак освету приликом одметања у хајдуке и одласка у шуму, али оваква врста освете превазилазила је све оквире нормалног.

Убити неког у земљи где је Душанов законик све више прелазио у оквир нестварног, мита, била је свакодневна појава, ништа другачија до убиства кокоши или брера, али на овај начин? Чак и они јачих стомака, избацивали су

⁵Демони лешинари људског облика, са псећом главом, козјим ногама, репом, и три ока. Понекад се описују и са гвозденим зубима, којима без проблема могу прегристи кости

несварени садржај доручка из желуца на угажен и окрвављени снег.

Командир страже Алфонсо Ругер, стискао је нервозно ледену јабуку троугластог врха свог дугачког челичног мача, који је са собом у Србију донео као најамник из Немачке. Мач типа „Semrah“ имао је на сечиву изгравираног вука, обележје немачке радионице из града Пасау.

Његовим телом кључала је крв, вођена новим страхом који је условио брже откуцаје његовог срца и повишење крвног притиска. Алфонсо није могао да заборави ванљудску снагу старца Новака, који га је приликом побуне зграбио једном руком за врат, збацио га са коња и попут малог детета заврљачио на велику гомилу камених блокова. Ноћима га је из сна будило старчево лице, окићено црвеним очима које задиру у душу.

Алфонсо је неколико пута крај огњишта имао прилику да чује приче старца Вушура о богатом фолклору и веровању Срба, старим божанствима, али и о демонском споју човека и вука, звери која обичним сечивом не може да се заустави. Тада није могао ни да претпостави да ће му се животни пут укрстити са таквим створом.

Гледајући раскомадана трупла својих војника, разбацана по и унутар грађевине, био је све сигурнији да то није дело обичних вукова, већ управо горостасних звери којима стари богови дају снагу, а које су ту међу њима и тешко могу да се препознају без преображаја.

Новак Вукобрат, старац и кулучар, био је човек широких плећа, изузетно дугих седих бркова и дуге седе косе која му је падала по плећима. Густе и спојене обрве, његовим оштрим цртама лица давале су помало

заstraшујућ изглед. Мало је људи залазило у део шуме где су у изолованој заједници, заклоњени од погледа осталих сељана, живели Новак и његова жена Вјекослава, син Гријак и снаха Јевдокија са децом. Једини стални пријатељи њиховог дома били су Балша, Вујчин, Ђураш, Мрђан, Рачета, Томаш и Храниша, који су се одметнули када и Новак, не могавши да трпе и гледају зулум домаћих силника.

Сељаци су зазирали од Новака и његових укућана, који никада нису примили за њих „помодарску хришћанску веру“, већ су и даље наставили да поштују стару веру и богове.

Молили су се под храстом Сварогу и Перуну, приносили боговима жртве у хлебу, кољиву⁶, меду и вино. Поштовали су нову веру и оне који су се новом и страном богу молили, што не значи да су ту веру и одобравали.

Градилиште је релативно брзо очишћено, па је зидање могло да се настави. Ветар је мало ослабио, а било је изгледа да се из сивих облака појави сунце.

„Виде ли ти ово, брате Драгоше? Нису ово чиста посла“, обрати му се Мрвуш са зебњом у гласу.

„Вукови“, кратко одговори Драгош, додавши му велики камен који је зидар Антун постављао у припремљени малтер, размазан по доњем слоју зида.

„За обичне вукове, шапе су мало повелике, к'о медвеђе. Види ове!“, показа на најамне војнике. „Усрали се к'о грлице, па чак и сам командир. Гласа не пушта од како дођосмо. Е, што ону кучку Ирину не развукоше ноћас, па да мирне душе одем кући и одморим ове своје

⁶Славско жито које се служи уз вино и славски колач намазан медом

израђављене руке“, рече Мрвуш, гледајући исечене дланове, прекривене прљавим завојима, направљеним од ланеног материјала.

„А шта мислиш, да нису Новак и његови?“, настави да запиткује Мрвуш. „Прича се свашта, чујем, ал' к'о реко' не верујем. Свашта људи причају. Од човека свака будала очас може да направи и свеца и ђавола. А Новак, чудан је он. Ја га нешто баш нисам познавао. Некако ми беше гадан и страшан. Једва пар слова прозборисмо. Ал' ако јесте, вала нека. Треба са говнима тако.“

Драгош је за све време Мрвушевог излагања покушавао да се држи по страни. Добро је знао да га комшија и друг из детињства наводи да каже шта мисли или зна, али нити је знао, нити је био расположен за велике приче.

„И, шта велиш?“, био је упоран Мрвуш.

„Шта побогу, човече? Пусти ме! Што си досадан. Куд си навро?“, издера се на њега Драгош.

„Добро де, што се љутиш? Реко', твој стари је добар са Новаком, па можда зна шта више, јел' човек или...“

„Човек, а шта би друго био?“, рече већ љутито Драгош.

„Доста приче, него ради!“, фијукну надзорников бич изнад њихових глава.

Драгош и Мрвуш подигоше главе и угледаше изнад себе намрштено и одбојно лице Дубровчанина Винка, најамног баштиничког војника.

„Стока би да прича, а деспот да им зида град. 'Ајде брже, да бич не пљусне!“

Љутито се окренуо и удаљио према групи кулучара, која је у страху још увек гледала у правцу крвавих мрља у снегу.

„Доста приче, идемо са послом, брже, брже!“

„Е, доћи ће и теби Новак главе. Нећеш се надисати овог ваздуха задуго“, рече љутито себи у браду Мрвуш.

Градилиште је врло попут кошнице. Пљуштали су ударци бичевима, падали су камени блокови, пребијајући шаке и стопала несрећних кулучара. Тог преподнева, до ручка, градилиште је узело у данак две душе.

Горко су закукале њихове сиротице када су дошле на градилиште са оскудним ручком спремњеним за њихове храниоце, очеве њихове нејачи и мужеве, приморане да плетене корпе са ручком оставе у снегу градилишта, а беживотна тела својих хранилаца врате у своју сиротињу. Морале су саме примитивним алатом да копају гробове по сред залеђене ледине и покопају их, јер су друге мушке руке, које би то иначе одрадиле за њих, биле заузете каменим блоковима на градилишту.

Ближило се време ручку. Василиса је у кошару упаковала погачу од крупно млевеног пшеничног брашна, која се на хладном зимском ваздуху још увек пушила, шољу киселог млека и врч воде. Кренула је ка градилишту да Драгошу однесе ручак, када је иза себе зачула топот коњских копита и била приморана да улети у дубок смет поред пута.

„Шта је селе, што се бојиш?“, обрати јој се коњаник у пратњи још двојице коњаника. „Извињавам се на непажњи. Да ли би ме почастовала да те на мом коњу одведем до градилишта? Претпостављам да тамо журиш.“

„Нека, фала, могу ја и сама. Није преко света, а није ни примерено да удата жена јаше са туђим човеком.“

„Ма, штета је да се таква лепојка мрзне у снегу, кад је моја прса и крило могу загрејати у седлу“, исцери се безобразно.

„Ајд, у здравље. Морам да пођем“, покуша да се ослободи напасника, окренувши му леђа.

„Стој, море! Знаш ли ти ко сам ја?“, обрати јој се силник.

„Баш ме брига“, одговори му дрско.

„Па, сељанчице, ово место, као и сви ви, припадате мени, Страхињи Мркчевићу, вашем господару, Богу и батини, краљу и цару.“

„Стварно, а ја наивна мислила да је деспот Ђурађ господар.“

„Слушај ти, ако мислиш добро свом мужу и себи, мораћеш да будеш изузетно добра према мени, је л' ти то јасно?“

Видевши куда све води, осврнула се око себе у жељи да некога угледа, али у близини није било никог осим њих четворо. Убрзала је ход, када је с леђа добила ударац. Пала је у снег, док су се погача, млеко и вода расули из кошаре и котрљали залеђеним путем.

„Ти ћеш са мнош тако, кучко мала, а? Е сад ћеш да видиш шта Страхиња има за тебе.“

Узалуд је вриштала, опирала се и гребала, напасник је ипак био физички јачи. Легавши преко сироте жене, цепао је попут животиње делове њене гардеробе, оголивши јој груди и међуножје. Размакнуо јој је бутине ослободивши пут својој поамној жељи и тренутном хиру одузевши јој част и слободу избора.

Видевши да не може да спречи силу властодршца, престала је да се бори, препустивши се судбини, док су јој се неме сузе сливале низ образе.

Испразнивши своје семе по њеним бедрима, Страхиа се упристојио, затегао капут, узјахао коња и погледао у правцу Василисе, која је и даље лежала полугола у снегу. Као да се ништа није десило, хладно рекао: „Видиш да није било страшно. Цаба си се отимала. Чему то, кад ја и онако увек добијем оно што желим, него покупи ово што си расула, муж те сигурно чека гладан.“

Зверски се смејао са двојицом пратилаца, узјахао је и обо коња, нестајући пут градилишта.

„Што ли окасни оволико, цркавам од глади“, помислио је Драгош док је гледао Мрвуша како халапљиво гута комаде хлеба и сира које му је донела жена Милица.

„Узми, док се није о'ладило и док не стигне твој оброк“, понуди га љубазно Мрвуш, жваћући крупне комаде хране.

„Нека, нека... фала. Сачекаћу.“

Као и сваки мушкарац, одан и окренут ка својој жени и породици, радовао се тренутку када ће поново угледати своју драгу и са њоме на ветрометини поделити онолико сиротиње, колико је Господ допустио. У ноздрвама је већ увелико осећао мирис тек испеченог хлеба и укус хладног овчјег киселог млека.

Тренутна глад нестала је оног тренутка када је угледао Василису како уплакана тетура натоварена срамотом и кривицом, тражећи пут до свог драгог, кроз гомиле довученог и ускладиштеног камена.

Видевши је такву, изгубио је вољу за храном. Притрчао јој је.

„Васо, душо, шта ти се десило?“, упита је, али од суза и јецаја Василиса није могла да дође до речи. Огртач се благо отворио, откривајући исцепану ланену кошуљу и раздрљену сукњу.

Црна мисао, као црни гавран, пролетела је мушком главом. Речи су биле сувишне.

Окупише се мушкарци и жене око њих, неки да помогну и утеше, а они други да задовоље знатижељу.

„Направите места да има ваздуха“, продра се Нићифор.

„Ево воде“, узјогунише се Живана и Љепосава, „умијте је, биће јој лакше.“

Нико више ништа није питао. Знали су сви шта се догодило, само нико није знао виновника.

„Васо! Љубави! Кажу ми ко?!“

Бледо га је гледала, док јој је у очима читао страх.

„Реци ми. Зубима ћи заклати пса!“

Василисино јецање постајало је све јаче. Драгош је лагано губио разум.

„Реци ми!“, раздрао се тако снажно да су се сви други гласови на градилишту претворили у мук.

„Страхиња Мркчевић, напао ме је на путу довде. Никога није било да ми помогне“, плакала је. „Силовало ме је. Обећај да нећеш да урадиш ништа што би нас раздвојило. Молим те.“

Неколико жена јој је пришло и загрлило је. Покушавале су да учествују у њеној боли и срамоти.

Драгош је лагано, без икаквог израза на лицу, устао и погледао око себе тупим погледом по градилишту. Видевши га, Мрвуш је претпоставио шта може да уради.

На неких стотину метара од њих видео је Страхињу Мркчевића како у друштву Алфонса и Винка разгледа

градилиште и разговара са њима. Драгошево лице попримало је мрачан израз. Бес⁷ и мржња усецали су му у лице боре, чак и тамо где их до тог тренутка није било.

„Не чини то, побратиме, молим те, страдаћеш“, покушао је да га одговори Мрвуш.

„Касно је побратиме, касно.“

„Немој љубави, остани“, плакала је Василиса.

„Бог с тобом, човече“, прикључише се и жене, „не чини то.“

Драгош је, као по облацима, мирно корачао према локалном феудалцу, праћен стотинама очију. На путу до Страхине, дохватио је будак који је лежао на ледини. Полако се приближио окупљеном друштву, поклонивши се.

„Помаже Бог, господару.“

Страхина је пиљио ситним очима у непознатог себра.

„Ко си ти? Шта 'оћеш?“, упита га Винко.

„Само реч – две“, одговори Драгош.

„Пусти га, нек' каже“, заповеди Страхина.

„Зовем се Драгош Стублиновић, кмет, себр⁸, поданик великог деспота и твој вазал.“

„Па шта онда?“, брецну се Мркчевић.

„Ништа, али сам исто тако од малопре и човек без части, обешчашћен и понижен, човек обешчашћене, понижене, унижене и повређене жене коју си ти унесрећио, семе ти се проклето ископало дабогда!“

⁷Зао дух који се увлачи у човека или животињу и који их нагони да побесне. Бесови, бијесови или бијеси, понегде и јади представљају мрачне духове који „кидишу“ на људе; они улазе у тело човека и обузимају га изнутра. Тиме стичу власт над човеком, наводећи га на блуд, лаж, пороке, безумно понашање...

⁸Припадници потчињене класе у средњовековној Србији. Сам термин *себар* се почео масовније користити за време владавине цара Душана.

На изненађење присутних, Драгош подиже будак и удари Страхињу по сред груди, строваливши га са коња у блатњав снег.

„Држ'те га! Везуј пса!“, ускомеша се друштво око феудалца.

„Је л' жив?“, упита Алфонсо.

„Жив је“, одговори му Винко.

„Полако, господару. Можеш ли?“, упиташе га, док су покушавали да га подигну са земље.

„Шта се то дешава?“, упита деспот Ђурађ Бранковић, који се у пратњи свите затекао на градилишту, баш у тренутку када су Драгоша везивали командир страже Алфонсо и један од присутних стражара.

„Пас је напао господара Страхињу. Умало га не уби“, одговори му Алфонсо.

„Штета па га не убих“, пожали се Драгош.

„Бог с тобом, човече. Што учини то?“, упита га деспот Ђурађ.

„Поштовани господине Ђурђе, обешчистио ми јутрос жену. Шта би ти на мом месту?“

„Вероватно исто, можда и горе, само ја никада не могу бити на твом, а ти на мом месту. Казна за напад на племића је знана. У тамницу с њим.“

Драгош га је јетко посматрао. Другачију судбину није ни могао да очекује.

„Господару Ђурђе“, позва га Драгош, „је л' ово твоја правда? Боље би нам под Турцима било, ако и сатиру, бар су некрст, а нама крст, и то наш српски, дође главе. Место поданике да чуваш и браниш од изрода који се племством зову, ти с њима жежеш и сатиреш. Ђурђе, крвава је правда твоја и непозната. Ти овде ведриш и облачиш, али кад се

упокојиш у Господу, одговараћеш му за сваки невин живот који си узигао у ове проклете камене зидине.“

Господар, деспот Ђурађ Бранковић, повукао је узде, окренувши коња на другу страну, дубоко замишљен и забринут да ли ће утврда бити готова у предвиђеном року. Мука посланих није га дотицала.

Увек је тај један био само један од многих, онај без кога се може. Оно о чему није размишљао јесте управо то да би тај исти Драгош са својом женом Василисом изродио Балшу, Благоја и Смиљану. Балша би имао Огњена, Симана и Јагуша. Благоје би изродио Сретена, Батрића, Влашка и Василију, а Смиљана би изродила Вука, Гргура, Станимирку и Вукосаву. Само у два колена, убиством једног човека, у будућности су убили четрнаест нерођених душа, четрнаест Срба који би подмладили расу. Већа пошаст од српске Србима никада није ни требала. Увек су били довољни сами себи за све што је погано и лоше.

У малој придворској цркви, монаси окупљени под вођством јеромонаха Макарија спремали су се да изграде своју грађевину у част Ирине Кантакузен, на свој, духовни начин, ни мало занемарљивији, ни лошијег квалитета од по њима проклете грађевине, без благослава Бога и људи. Ватреног погледа, који је сијао из усахлих очију, тихо је говорио стари Макарије, док су га млађи монаси с пажњом слушали.

„Браћо, овако се више не може! Догорело је до ноката напаћеном народу и тешкој земљи којом туђинка господари. Ова бела сотонска грађевина свакодневно

узима данак. Убија нам децу, будућност Србије. Кад најпосле буде саграђена, биће нас у Србији таман толико да испунимо унутрашњост њених зидина. Нека нас Господ поживи и опрости нам корак који ћемо да чинимо. Вечерас морамо посејати зло семе како би његов принос сатр'о непријатеље. Браћо драга, никада нисмо то чинили, али су некада наши оци обичавали да дижу катрамунаћ⁹ у тешким временима. Дићи ћемо га и ми, и то још вечерас, тако нам Бог помогао!“

„Шта ће рећи митрополит, ако сазна?“, упита монах Теофан.

„Нико неће сазнати, осим ако неко од вас присутних не изнесе вечерашњи догађај ван ових светих зидина, а знајте да проклињем унапред сваког оног ко и помисли да изда своју браћу. Бог ће да опрости, али ми овде присутни, том гнусном получовеку који би нас продао, Јуди Искариотском, нећемо.“

Седморица монаха на знак Макарија свукоше са себе мантије, обрнуше их, а затим их поново обукоше. Остали монаси им додадоше седам¹⁰ упаљених свећа воштаница. Јеромонах Макарије отпоче катрамунаћ.

„О, силе вишње и нижње, добре и зле, знане и незнане, задојене водом и ватром. Скупите се. Саберите се. Јурните на непријатеља нашег народа и Србља, проклету Гркињу Ирину, род њен и слуге њене. Сручите на њену главу проклетство и зло које по нама просипа и сеје!“

⁹Проклињање. Монаси су у средњем веку кришом прибегавали забрањеном ритуалу. Превртали су мантије на наличје и облачили их, палили свеће воштанице, окретали их наопако и клели своје непријатеље.

¹⁰Број седам представља магичан број, исто као и бројеви три и дванаест

„Уви! Уви! Уви!“¹¹, огласише се монаси, држећи свеће наопако, док их је црвени пламен лизао и растапао уз слабо пуцкетање.

„Понављајте за мном сваку реч“, настави Макарије.

„Нека је клета и проклета!“

„Нека је клета и проклета!“; огласише се монаси у један глас.

„Земља је не носила, у себе је не примила. Лутала паклом. Немала мира ни за живота, ни у смрти. Зло које жели нама, о главу јој се обило. Што год дотакла, осушило се. Очи јој усахле, белог дана не видела. Уши јој заглувеле, жубор воде не чула. Место ореола, венац трња главу јој красио. Крв јој из тела окопнела. Болести је спопануле и скршиле.“

Монаси су у један глас свечаним и мирним гласом понављали за Макаријем сваку реченицу проклетства.

„Уви! Уви! Уви!“, завршише монаси гасећи воштанице у бакрачу воде¹².

У малој цркви завладаше мрак и глува тишина. Убрзавши ход, уплашени монаси један за другим брзим ходом пожурише према излазу цркве, бојећи се да и њих не докаче изговорене грешне речи склопљене у страшну клетву.

¹¹Јаој. Куку. Леле!

¹²Вода се, као и ватра, користила као средство за чишћење душе.

ОКОВИ

„Кандило на зиду испраћа празнину срца леденог камена, бојећи у ватру мрак његовог битка. Сиве очи свеца гледају далеко у таштине бића, у корене душе, док ноћ као страшни судија са мачем у руци открива тело човека, који јецајући дозива једно име. Мали паук на својој мрежи у углу собе бежи под налетима ситних зрна песка.

Тешко окно се под шкрипом отвара времену које иде и тишини која ступа.“

Било је већ касно у ноћ. Ветар се поново поигравао сасушеним снегом, уносећи по нешто белила и у малу импровизовану тамницу у којој се Драгош налазио. Седећи на залеђеној земљи, слушао је шушкање мишева који су се гостили порцијом попаре коју Драгош није ни погледао. У рано јутро биће спроведено суђење за његово дело одбране љубави, његове части и части његове драге. За само неколико часова огласиће се звона придворске цркве, позивајући окупљене на јутрење, док ће нечујна звона страха и неизвесности све радно способно мушко становништво позивати на дружење са хладним каменим блоковима.

„Шта ли ради, да ли спава?“, провлачило му се питање без одговора. „Сиротица моја, необдрађена и унижена. Зар је то Божја правда?“, запитао се. „Зар овако, Господе, пролазе они покорни, који за свог века мрава нису згазили, рђаво дело починили, помислили зло ближњем? Да

ли нас овако награђујеш за нашу сиротињу и понизност? Знам да се кривда тешко исправља, да усуд¹³ соли и бљутави наше хлебове, али што је много, много је. Љуби ближњег свога, молите се за непријатеље своје. Доста, бре! Доста је! Мало си осионима дао, Господе, и шаком и капом, још ја да се молим за њих? Зар да се молим да поново чине рђава дела, да унесрећују, пале и убијају? Ако неко хоће, Господе, ја сигурно нећу. Паметан је Новак Вукобрат. Златна је свака његова реч: „Љубите ближњег свога ако је тога достојан“.¹⁴ Све по заслуги, око за око, зуб за зуб, а ножем на нож, па како буде, а када се сретнемо, Вишњи, очекуј моје питање, јер га, неба ми великог и пресветог, нећеш избећи, као ни ја твој суд!“

Драгошево обећање проносило се хуком ветра у вечност. Разочаран у живот и забринут за будућност своје лепотице Василисе, предао је душу сну, уверен да је нешто од његове боли стигло тамо где је упућено. Шћућурен у облику фетуса, путовао је праведним сном тамо где су сви једнаки, са истим шансама и напојени бистром водом извора вечне Божије правде и љубави.

Осим малобројних, који су те ноћи спавали сном праведника, било је и оних који су отровних душа тонули до најмрачнијих дубина пакла, вођени демонима којима су се још од малена обећали.

¹³Према народном веровању, Усуд је делилац судбине. Он је тај који одређује да ли ће живот човеку бити мајка или маћеха, да ли ће се родити под срећном Звездом, или ће целог живота да грца у дуговима.

¹⁴Перунова књига мудрости, сантије 14.

Тешко дисање и борба за ваздух трајала је у феудалчевој кући унутар мале собе осветљене slabим пламеном воштане свеће.

Пружао је руке ка таваници, узалудно колачећи очи у које је био упијен страх призором који је видео.

„Господару Страхуња, љубави моја, ту сам“, шапутала је приказа, притискајући му груди, лагано му истерујући душу из тела.

„Узми ме, види моје бујне груди и бедра, знам да волиш баш овакве“, говорила је тихо, стискајући своје дојке и машући главом као помахнитала, све време притискајући му задњицом повређене груди, док је њена дуга црна коса летела око његове главе.

„Милост, милост!“, успео је да прошапће. „Милост!“

„Милост?“, цичала је, лудо се смејући. „А, знаш ли, проклети човече, шта је то милост? Показа ли је икоме, а погани?“

Губио је свест у покушају да збаци створење ноћи са себе.

„Ниси стварна, ти не постојиш!“, покушавао је узалуд да убеди свој ум.

„Ха, ха, ха, хи, хи хихииииииии. Нисам? Па ко ти онда душу на нос истерује? Ааа?“

Приљубила је своје усне на његове, исисавајући му дах. Чувши буку, стражар који је стајао испред врата отвори их пажљиво.

„Господару!“, позва га.

Притрчао је кревету на ком је лежао Страхуња Мркчевић, покривен преко главе поњавом. Свукао је поњаву са господара, угледавши његове исколачене очи

како панично траже мало милости, док су му се плућа отимала за удисај ваздуха.

„Господару!“, продрма га Вукашин, „Господару!“

Страхињине груди, ослободише се тајних стега. Најзад је успео да удахне довољно ваздуха за продужетак свог постојања.

„Девојка“, рече уплашено.

„Господару, нема никог. Сам си.“

„Не. Мора,¹⁵ то је била Мора. Зови Драгутинку да баје. Зови, буди је одма“, продра се из све снаге. „Дајте још свећа и да баје целе ноћи.“

Прошло је неко време, кад војници у собу уведоше полуголу жену огрнуту само поњавом, промрзлу и уплашену изненадном ситуацијом у којој се нашла.

„Умеш ли да бајеш против Море?“, упита је Страхиња.

„Умем, господару“, одговори Драгутинка.

„Бај против Море, читаве ноћи бај и не престај! Престанеш ли, с' тобом је свршено.“

Уплашена жена се прекрсти и отпоче бајалицу:

*„Мора бора! Не прелази
Прек' овога бјела двора,
Е су на њем тврди кључи
Од нашега Сиодора,
Сиодора и Тодора*

¹⁵Мора је биће присутно у предању свих словенских народа, а реч има исто значење у свим словенским језицима. Море су, према најубедљивијем тумачењу, вештичје кћери. Вештичја кћер од матере изучи вештичји занат, али док је још девојка не може бити вештица, нити може појести нечије срце док се не уда. До тада, она може само да ноћу притиска људе и отежава им дисање. Након што се удају, и море постају вештице.

И Марије и Матије
 И сестрице Ливантије,
 Која нема приступишта.
 Прек' овога б'јела двора,
 Ни камена каменица,
 Ни вјетрушина вјетруштина,
 Ни наметна наметница,
 Ни удова удовица,
 Ни мађиона мађионица,
 Докле не би пребројила
 На небу звијезде,
 На гори листове,
 На мору пијесак,
 На кучки длаке,
 На кози руње,
 На овци вуне,
 На вуни длаке;
 А кад би то пребројила,
 Вратилом се опасала,
 Заштикалом поштапила,
 Ушла у јајску љуску,
 Утопила се у морску пучину,
 Тринка јој тракули,
 Врагу јој глава,
 Све јој козе враг однио,
 Млеко јој се не сирило,
 Него рекла: јаох!
 Јаох јој дала Лена, плена
 И Марија Магдалена. Амин!¹⁶

¹⁶Живот и обичаји народа Србског – бајалица против Море

Био је уплашен. Гледао је унезверено по осветљеној соби у којој је стражарио Вукашин, док је Драгутинка својом бајалицом спречавала повратак Море. Исцрпљен повредом и страхом, поново је заспао тек пред јутро.